

İ. M. KEMAL İNAL'IN F. NAFİZ UZLUK'A YAZDIĞI BAZI MEKTUPLAR

*Alim GÜR**

ÖZET

Önemli şahsiyetlerin sosyal, kültürel ve edebî içerikli mektupları başka alanların yanı sıra özellikle edebiyat tarihlerinin göz ardı edilemeyecek malzemeleridir.

Bu yazıya konu olan mektuplar, tanınmış hâl tercümesi yazarı, bibliyograf, edebiyat tarihçisi ve araştırmacı İbnülemin Mahmut Kemal İnal(1870-1957)'a aittir. Mektupların muhatabı ise; asıl ihtisas alanı tıp tarihi olmakla birlikte Türk tarihi, kültürü, edebiyatı-özellikle de Mevlâna ve Mevlevîlik- üzerine pekçok çalışması bulunan tabip, yazar Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk (1902-1974)'tur.

Bugünkü harflere aktararak sunduğumuz ve gerekli yerlerde açıklamalarda bulunduğumuz bu mektuplar, toplam 11 adet olup, SÜSAM Uzluk Arşivi'nde (FNU, Mektuplar, Klasör No:1) bulunmaktadır.

Bu mektuplar, Türk kültür, sanat ve özellikle edebiyat tarihi açısından birçok bilgi, malzeme ve değerlendirmeyi gün ışığına çıkaracak niteliktedirler.

Anahtar Kelimeler: *Mektup, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Feridun Nafiz Uzluk, Şânizâde Atâullah, Ali Emirî*

ABSTRACT

I.M. Kemal Inal's Letters Written to F. Nafiz Uzluk

Letters of eminent personalities are of great importance especially for the history of literature when their contents comprise social, cultural and literary issues.

Letters covered by this paper belong to Ibnülemin Mahmut Kemal Inal(1870-1957), eminent scholar, biographer, bibliographer and literary historian. The letters that we are concerned were written to Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk (1902-1974), doctor of medicine and also a scholar whose studies on Turkish history, culture and Literature, and especially Mevlana and his sufism are of great value.

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

These letters, which we are presenting in modern Turkish inscription with notes, are preserved in SÜSAM Uzluk Archives (FNU, Mektuplar, Klasör No:1), and they are 11 in number.

Inal's letters are of great importance for us, as they shed light upon many issues, sources and commentary related with Turkish culture, art and history of literature

Key Words: *Letter, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Feridun Nafiz Uzluk, Şânîzâde Atâullah, Ali Emiri*

GİRİŞ

Bilindiği gibi, toplum üzerinde etkili sanatkârların, edebiyatçıların ve ilim adamlarının birbirlerine yazdıkları sosyal, kültürel ve edebî içerikli mektuplar, özellikle edebiyat tarihi açısından son derece önemli olabilmektedir. Nitekim bu çalışmada üzerinde durduğumuz vesika nitelikli mektuplarda da sanat, edebiyat ve kültür tarihimize ilgili birçok bilgi yer almaktadır. Bu itibarla söz konusu mektupları, ilim dünyasının istifadesine sunmayı uygun görüyoruz.

Yayınlamaya değer bulduğumuz mektuplar; tanınmış hâl tercümesi yazarı, bibliyografya uzmanı, edebiyat tarihçisi ve araştırmacı **İbnülemin Mahmut Kemal İnal** (1870-1957)'a aittir. Muhatap ise; asıl ihtisas alanı tıp tarihi olmakla beraber Türk tarihi, kültürü, edebiyatı -özellikle de **Mevlâna** ve Mevlevîlik- üzerine birçok çalışması bulunan tabip, yazar **Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk**² (1902-1974)'tur.

SÜ Selçuklu Araştırmaları Merkezi (SÜSAM) Uzluk Arşivindeki³, FNU Mektuplar, Klasör No:I'de bulunan malzemeler, sekizi zarflı, on bir mektuptan

¹ **İ.M.K. İnal** hakkında birçok kaynakta bilgi bulmak mümkündür. Meselâ bunlardan bazıları için bk.: **Mehmet Behçet Yazar**, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, 1938, s.13-200.; **Hasan Âli Yücel**, "Üstad İbnülemin Mahmut Kemal İnal" *Hoş Sadâ*, Maarif Basımevi, İstanbul, 1958, s.XI-XXXIV. ; **Ahmet Hamdi Tanpınar**, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, (Haz. **Zeynep Kerman**), 2. bs., Dergah Yay., İstanbul, 1977, s. 395-404.; **Mehmed Çavuşoğlu**, "Son Şuara Tezkiresi ve Yazarı Hakkında", *Son Asır Türk Şairleri*, 3.bs., c.1, İstanbul, 1988, s.VII -XIII. ; **İ. Mahmut Kemal İnal**, "Kendime Dair", *Son Asır Türk Şairleri*, 3.bs., c.4, İstanbul, 1988, s.2201-2242.; **Rekin Ertem**, "İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.4, Dergah Yay., İstanbul, 1981, s.382-384.; **Taha Toros**, *Mâzî Cenneti*, İletişim Yay., İstanbul, 1992, s.31-48,61,104.

² **F. Nafiz Uzluk** hakkında daha geniş bilgi için bk.: **Ş[ükrü] E[lçin]**, [KAYIPLAR: "Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk"], *Türk Kültürü*, S. 146, 1974, s. 119-120.; **Kerim Yund**, "UZLUK,, Feridun Nafiz", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.8, Dergah Yay., İstanbul, 1998, s.481.; **Yakup Şafak-Yusuf Öz**, "Tahirü'l-Mevlevî'nin F. Nafiz Uzluk'a Gönderdiği Mektuplar", *Yedi İklim*, S.142-143, Ocak-Şubat 2002, s.19-20.

³ SÜ Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivinin oluşumu ve bugünkü hâline geliş için bk. **Yakup Şafak**, "S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivi'nde Bulunan Veled Çelebi'ye Yazılmış Bazı Mektuplar", SÜ, TAE, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 9, Konya, 2001, s.332-333.; **Yakup Şafak-Yusuf Öz**, "Tahirü'l-Mevlevî'nin F. Nafiz Uzluk'a Gönderdiği Mektuplar", *Yedi İklim*, S.142-143, Ocak-Şubat 2002, s.20. Bu vesile ile böyle değerli bir arşivin üniversitemize ve ilim dünyasına kazandırılması için çaba sarfedenlere,

ibarettir. Hepsi de **İ. M. K. İnal**'ın el yazısını taşıyan malzemelerden bütün mektuplar ile ilk üç zarf eski, 5.2.1931 tarihli ve sonraki zarflar yeni harflerle kaleme alınmıştır. Her bir mektubun sonunda yazıldığı tarih kaydedilmiştir. Buna göre ilki 4 Ramazân-ı Şerîf 1346/[26 Şubat 1928], sonuncusu 11.4.1957 tarihini taşımaktadır. Mektuplar, daha çok 1929-1931 yılları arasında yazılmış olup, ünlü hekim ve bilgin **Şânîzâde Atâullah**⁴ (?-1826) etrafında yoğunlaşmaktadır.

Bu arada belirtmek gerekir ki, malzemeler yeni harflere çevrilirken Arapça ve Farsça kelimelerin aslı şekilleri mümkün mertebe korunmuş, Türkçe kelime ve ekler ise günümüz söyleyişine bağlı kalınarak aktarılmıştır. Metinlerin asıllarındaki noktalama işaretlerine genellikle uyulmuş, ancak ifadelerin daha iyi anlaşılması için, gerektiğinde kısmen müdahale edilmiştir. Okunmasında yer yer güçlükler bulunan bu metinlerde tarafımızdan yapılan ilaveler, köşeli parantez içinde verilmiştir. Zarflı mektupların zarf üzeri bilgileri metinlerin altında [**ZARF:**], [**DAMGA:**] açıklamasıyla sunulmuştur. Çalışmamızın en sonunda da mektupların ve zarfların asıllarından bazı örnekler yer almaktadır.

MEKTUPLARIN MUHTEVALARI

Malzemenin tam anlaşılabilmesi ve sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi hiç kuşkusuz, **Feridun Nafiz Uzluk**'un yazdığı mektupların da ortaya çıkarılmasına bağlıdır. Ancak eldeki materyalden hareketle şu genel tespitlere ulaşmak da mümkündür :

1. Mektuplardan anlaşıldığı kadarıyla **F. N. Uzluk**, daha çok sorular soran, yaptığı çalışmalarla ilgili bilgi ve belge isteyen; **İ. M. K. İnal** ise yoğun işleri arasında cevap vermeye, mümkün mertebe yardımcı olmaya, bazı meselelere açıklık getirmeye, gerektiğinde tavsiyelerde bulunmaya çalışan konumundadırlar. **İ. M. Kemal**'in aşağıdaki ifadeleri bunu açıkça göstermektedir:

“Benim tâlîm acâyibdir. Herkes benden bir şey sorar. Cevâb verirsem (âferin) diyen olmaz. Cevâb veremezsem ta'yîb ederler. Ben, herşeyi nasıl bilirim? Suallerin onda ikisine cevâb verebilirim hakka'l-insâf yine takdîr olunmam îcâb eder. Ta'bîr-i ma'hûdla başımı kaşıyacak vaktim olmadığı halde bu kadar uzun yazdım. Nasıl yazdığımı ben de taaccüb ettim.”(5.2.1931)⁵

2. **İ. Mahmut Kemal**, **F. N. Uzluk**'u kimi zaman övmekte, kimi zaman yermekte. Nitekim **İbnülemin**, yaptığı çalışmalarla kendinden sonra “**Şânîzâde**'nin şânını î'lân ve î'lâ eden” **F. Nafiz Beyi** himmetinden dolayı, “**Şânîzâde** nâmına takdîr” etmiş ve kendi nâmına “teşekkür-i vefîr”e lâyık görmüştür.

Ayrıca **Şânîzâde**'nin “*Müfredât*’ıyla *Mi'yâr*’ını” **F. N. Uzluk**'un ele geçişi, **İ. M. K. İnal**'a;

katkıda bulunanlara, özellikle de SÜ Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanı **Prof. Dr. Haşim Karpuz** Beye şükranlarımı sunmalıyım.

⁴ **Şânîzâde**'nin hayatı ve eserleri hakkında **F. Nafiz Uzluk**'un küçük bir kitabı bulunmaktadır. Bk: *Sâni Zade Mehmet Atâullah*, Ankara, 1951.

⁵ Burada olduğu gibi, bundan sonra da alıntı yapılan mektupların tarihleri parantez içinde gösterilecektir.

“Kimde kim aşkın nişânı vardurur

Âkıbet ma‘şûka anı ırgürür

hakikatini bir kere daha isbât etti. İlim nâmına sizi tebrik ederim.” (18.2.1937) de-
dirtmiştir.

Bir başka yerde ise **F. Nafiz Bey** şöyle övülür:

“İhdâ buyurduğunuz iki eser-i güzîn ile lütfnâmeniz geldi, safâ getirdi. Mensûb olduğunuz ilme hizmet etmekten geri durmadığınız için isminiz ser-levha-i etibbâ addolunmağa sezâdır. Hissemeye isâbet eden teşekkür ve duâyı edâ ederim.” (12 Ramazan 1373/15 Mayıs 1954).

Her ne kadar **İ. M. Kemal**, bir mektubunda, “Tenkîd etmek, hem haddi-
min, hem mesleğimin hâricindedir.”(18.2.1937) dese de, gerek aynı mektubun bun-
dan önceki ve sonraki satırlarında, gerekse başka yerlerde, yazarın mizacına uygun
bir tarzda muhabata yönelik tenkit ve yergi ifadeleri karşımıza sıkça çıkabilmektedir.
Onlardan sadece birini aktarmakla yetinelim:

“Yazdığım eser, tezkire-i etibbâ değil, tezkire-i şuarâ olduğu için
Müşâhadenâme’den numûne derci nefsü’l-emre tevâfuk etmez; hem tabîb, hem şâir
olan bir zâtn reçetesini, gazel makâmında derc etmeye benzer. Siz, bir eserin hangi
nokta-i nazardan vücûda getirildiğini düşünmüyorsunuz. Yalnız mesleğinize âid
şeyleri görmek istiyorsunuz. Bu hâl, mesleğe muhabbeti göstermekle beraber, hod-
kâmlığa da delâlet eder.

Şânîzâde hakkında bir tezkire-i şuarânın tahammülünden fazla söz söyle-
diğimi söyleyenler oldu. Siz, daha fazlasını istiyorsunuz. (...)

Benim gibi bir âciz değil, zamânımızda vücûdlarıyla müftehir bulunduğu-
muz ulemâ ve üdebâ-yı benâm efendilerimiz de her şeyi göremezler. Siz her şeyin
görülebileceğini zannediyorsunuz. Halbuki insân, kendi vücûdunun bile her cihetini
göremiyor ve gösteremiyor.” (15.4.1931)

3. Mektuplarda **İ. M. K. İnal**’ın şahsından çalışmalarına, karşılaştığı sıkıntı-
lardan ihanete, beklentilerinden hayal kırıklığına, sağlık durumundan “âdet-i kadî-
me”sine ve kütüphanesinin akıbetine kadar birçok bilgi mevcuttur.

Meselâ “nasîb-i ezeli”si ile o sıralar hazırladığı muhtemelen *Son Asır Türk
Şairleri (Kemâlî’ü’ş-Şuarâ)* adlı eseri ve eski bir alışkanlığı hakkında;

“(…) Evvelce gelen bir mektûbunuza derhal cevâb verdiğim hâlde vusûlünü
bile bildirmediniz. Mukâbele-bi’l-misl kâidesine ittibâ’ etmek lâzım geliyorsa da
herkesin mektûbuna cevâb vermek âdet-i kadîmemdir.

Her şeyin en mühim ve en müşkiline tesâdüf etmek, benim için nasîb-i
ezeli olduğundan son eser de mihnetlerle vücûda getiriliyor.” (5.2.1931) diyen
İbnülemin, kitapları ve yazı koleksiyonlarının akıbeti ile ilgili olarak da şu ibretlik
bilgileri verir:

“Saydığımız “asfiyâ ve eshiyâ” zümresine girmek haddimin fevkindedir. Mî-
râsımı bekleyen birçok akârib-i ekârib mevcûd olduğu hâlde üniversitede değersiz
bir kütübhâne te’sis ile bütün kitâblarımı ve yazı koleksiyonlarımı hiçbir menfa‘at
mukâbilinde olmayarak hasbeten lillah hibe ettim; belki mesmû-ı âlîniz olmuştur.

Benimki fedâkârlık değildir, bir hizmet-i vataniyedir. Beklediğim mükâfât, yalnız bir Fâtihadır.” (12 Ramazan 1373/15 Mayıs 1954)

Vefatından yaklaşık bir buçuk ay kadar önce kaleme alınmış şu satırlar ise; seksen yediye ulaşmış yaşına, çeşitli sağlık problemlerine, “bî-yâr u muîn” bulunmasına ve birtakım can sıkıcı engellemelere rağmen akıl almaz çalışma temposunu açıkça göstermektedir:

“*Hoş Sadâ*” mûsikî eserimiz değildir. 1200 sene-i hicriyesinden beri gelen mûsikî erbâbının terceme-i hâllerini ve resimlerini hâvîdir. Yirmi sene evvel mukaddimesini yazmıştım. Diğer eserlerin haylûletiyile şimdiye kadar metrûk kaldı. İlm u irfân değil, yaş kemâle ermiş, fakrû'd-dem fakîrlerinden, zaîf u nahîf ve bî-yâr u muîn bulunmuş iken bakiyye-i hayâtı istirâhata hasr etmeyip de kendimi mihnetlere sokmak, bâ-husûs bu kış üç ay mütemâdiyen hasta olduğum hâlde yine rahat durmamak bilmem ki kâr-ı âkil midir? Kimseden takdîr ve taltîf beklemiyoruz. Ta'zîblerinden istiâze ediyoruz. İkinci defa basılmakta olan *Son Sadrazâmlar*'dan hakkım olan 6000 liranın, “Aramadı, istemedi, mürûr-ı zamân vâkî' oldu” denilerek Divân-ı Muhâsebâtça verilmemesinden büyük takdîr ve taltîf mi olur?

“Bed-baht ana derler ki elinden cühelânın

Kahr olmak için arz-ı kemâl ü hüner eyler” mi diyelim?

Acem'in, hakk-ı ehakkınızda gösterdiği kadirşinâslığa, bir de bizim kadirdânlığımıza bakıp da ibret almalı.” (11.4.1957)

4. Söz konusu mektuplarda çoğu eski kültür, sanat ve edebiyat dünyamızla ilgili pek çok şahıs (birkaçı yabancı) ve eser adı yanı sıra kimi kurum ve kuruluş adına da rastlamaktayız.

Mektuplardaki şahıslardan ve eserlerden bazılarının –değişik vesilelerle- sadece adları geçmektedir: **Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey** (1786-1859), **Litrée** (1801-1881), **Şeref Hanım** (1809-1861), **Münif Paşa** (1828-1910), **İbrâhîm Alâeddîn** (1889-1949), **Köprülüzâde (Mehmet Fuat) Bey** (1890-1966), **Babinger** (1891-1967), **Mükrimîn Halil** (1898-1961), **Doktor Süheyl Bey** (1898-1986), **Sadeddîn Nüzhet** (1901-1946); *Şifâ-i Şerîf*, *Kemâlî's- Sudûr*, *Keşfü'z-Zunûn*, *Ayîne-i Zurefâ*, *Muhayyelât-ı Azîze Efendi* gibi.

Bazı şahıs ve eserler hakkında az veya çok, olumlu ya da olumsuz görüş bildirilmiş, kayda değer birtakım bilgiler verilmiştir.

Haklarında en çok olumlu görüş beyan edilenler arasında **Şânîzâde, Bursalı Tâhir Bey** (1861-1924), **Cevdet Paşa** (1823-1895); *Tuhfe-i Hattâtîn*, *Şânîzâde Dîvânı*, *Şânîzâde Risâlesi*, *Kemâlî's-Şuarâ* isimleri sayılabilir.

İ. M. Kemal Beye göre meselâ **Şânîzâde**, “cidden âli-şân bir allâme-i yektâ” (26.2.1928) ve “bir dâhî” (12 Ramazân 1373/15 Mayıs 1954)'dir. Böylesi hüküm nitelikli ifadelerinden başka **Şânîzâde**'nin şahsı, çalışmaları ve çeşitli yönleriyle ilgili açıklamalar da bulunmaktadır. Meselâ onun dîvânı, “Dârü'l-Fünûn Kütübhânesinde -merhûm **Sâhib Mollazâdelere**den iştirâ olunan- kitâblar arasında 446 numarada mukayyedir. (...) Nüshasının ender olduğu şüphesizdir. **Şânîzâde** merhûm tedkîk edilirken bu nüsha elbette işe yarayacaktır.” (25.5.1929)

Olumsuz görüş bildirilenler sayıca daha azdır. Başta **Ali Emîrî** (1857-1924) ve eserleri olmak üzere, **Tahsin Banguoğlu** (1904-1989), kısmen de **Fatîm Efendi** (1814-1866) yerilen başlıca isimlerdir. Bunlardan ilk ikisi ağır, **Fatîm Efendi** ise ılımlı bir şekilde tenkit edilmiştir. Onunla ilgili olarak,

“**Fatîm** merhum, ne gördü ki **Şânîzâde**’nin *Dîvâm*’ını görsün. Fakat görme-yen yalnız o değildir; başkaları da görmemişlerdir.” (18.2.1937) diyen **İ. M. K. İnal**, özellikle **Ali Emîrî** ve **Tahsin Banguoğlu** hakkında hakaret-âmîz ifadeler kullanmıştır. Bu tür yergiler meselâ, 26.2.1928; 5.2.1931; 15.4.1931; 8.7.1931 tarihli mektuplarda görülebilir. Onun böylesi ağır ifadeleri yerine, Tanzimat sonrası Türk şiiri-nin “şair-i a‘zamı” olarak tanınan **Abdülhak Hamit** (1852-1937)’le ilgili bir tarizini de içeren şu tespitlerini aktarmak sanırız daha isabetli olacaktır:

“**Behçet Efendi** hakkındaki eserin başına konulan resim büyük bir tablo olarak **Abdülhak Hâmid** merhûmun odasında asılı idi. Ceddî **Emîn Şükûhî E-fendinin** resmi olduğunu söyledî. (...) [**Behçet Efendinin** AG] Kütübhânesini imhâ eden (mîrâsyediler) arasına **Hâmid** dâhil değildir. Çünkü o, kitâb mîrâsına -hasbe’s-sinn- konmadığı gibi nisvân ile uğraşmaktan ehl-i kitâb olmağı hâtırına getirmedi. Zıyâ’, en ziyâde **Nasûhî Bey** merhûma ta‘allûk eder.” (12 Ramazan 1373/15 Mayıs 1954)

Çeşitli vesilelerle mektuplarda işaret edilen ya da adı geçen başlıca kurum ve kuruluşlar ise şunlardır: Tarih Encümeni, Dârü’l-Fünûn Kütüphanesi, İslâm Eserleri Müzesi, Cemiyet-i İlmiyye, Defterhâne, Eğitim İdâresi, Topkapı Sarayı Müzesi, Dîvân-ı Muhâsebât. Bunlardan Cemiyet-i İlmiyyeye dair olan bilgiler (8.7.1931) –özellikle oraya kimlerin dahil olup olmadığını bildirmesi açısından- kayda değer niteliktedirler.

5. Ülkemizin sosyal, kültürel ve eğitim meseleleri de –genellikle olumsuz ve can sıkıcı yönleriyle- sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, “**Şânîzâde** gibi ma‘rifet-i memleketi ihyâ eden efham-ı fuzalâya mezarlarında da musallat” olanlar-dan, Defter-hânedeki eski evrakların memurlarının cahillikleri yüzünden satılma-sına, “irfân-ı memlekete hizmet etmek isteyenler”in akla gelmeyecek sıkıntılarla karşı-laşmalarından (17.5.1931), “*Kemâlî’ş-Şuarâ*” yazılırken başvuru olan “zevâtın kısm-ı azamından cevâb” alamayışa (25.5.1929), tıp fakültesinde tıp tarihinin okutulmama-sından (8.7.1931), “bizim kitâbcılar ve kitâb alıcılar elinde” nice mühim evrakın mahvolup gitmesine (5.2.1931), “Hollanda üniversitesi kütübhânesinde altı asır evvel” çevrilen *Gülîstan* bulunurken, “Türkiye üniversitesi kütübhânesinde altı sene evvel terceme edilen bir eser”e rastlanmayışından (14.9.1954), ülkemizde ecdada yeterince sahip çıkılmayışına (18.3.1929) kadar birçok husus sayılabilir.

Yine bu çerçevede **İ. M. K. İnal**, kendi değerlerimize yabancılar kadar ilgi göstermeyişimizden de şöyle yakınır:

“Bu kadar meşâkk u müşkilât ile yazdığımız yazıları maa’t-teessüf frenkler okuyor, efrâd-ı millet okumuyor. Hatta müzeyi de dünyânın her tarafından gelen yabancılar ziyâret ediyor, bizimkiler gelmiyor.” (26.2.1928)

Geçmişimize saygısızlık edildiğini öğrendiğinde ise, bedduadan ve gelecek endişesinden kendini alamıyor:

“(…) Resimde gördüğüm nokta, dâğ-ı dil” oldu. **Şânîzâde**'nin kabrini perîşân edenleri Allahu zül'celâl dâreyinde perîşân eylesin. Böyle vahşiyâne hâlleri gördükçe, ilim uğrunda yıprattığım hayâta acıyorum, mersiye-hân oluyorum. Bir gün sığınacağımız iki arşınlık kara toprağı çok görerek bizim mezârımızı da târumâr ve rûhumuzu dâğdâr etmeyeceklerinden emin miyiz? Eslâfına hürmet etmeyen bir millet, ebediyen hürmet göremez.” (8.7.1931)

SONUÇ

İ. M. Kemal İnal'ın F. Nafiz Uzluk'a yazdığı belge nitelikli bu on bir mektup, her iki şahsın mizaç, faaliyet ve düşünce dünyalarına ışık tutmaktadır. Ayrıca bu metinler; sanat, edebiyat ve kültür tarihimizle ilgili birçok kişi, kurum, kuruluş ve eser hakkında kıymetli bilgi ve değerlendirmeleri içermektedir. Dönemin sosyo-kültürel meselelerinin de bu mektuplara yansımış olması, bize göre onların değerlerini daha da arttırmaktadır.

Kısacası aşağıda kronolojik olarak sunacağımız söz konusu mektuplar, kanaatimizce Türk kültür, sanat ve edebiyat tarihi açısından önem arz etmektedirler.

MEKTUPLARIN METİNLERİ

I-4 Ramazân-ı Şerîf 1346/26 Şubat 1928 tarihli mektup

Tabîb-i edîp efendim,

Mektûb-ı meveddet-âmîzinizi aldım. İbrâz buyurduğunuz teveccüh ve muhabbet, benim kıymetimden ziyâde sizin kıymet-şinâslığınızı isbât etmektedir. Bir millet içinde kıymetli adamlar zuhûruna o milletin kıymet-şinâsları sebep olurlar.

Müsteşriklerin ricâsı üzerine Târîh Encümen-i sâbıkı “*Menâkıb-ı Hünerverân*”ı tab' ettirmeye karar vermişti. Mebâdî-i neş'etimden beri her işin müşkili bendenize isâbet etmek mukadder olduğundan *Menâkıb*'i tashîh etmek ve müellifî ve âsârı hakkında bir tedkîknâme yazmak vazîfe-i müşkilesi dûş-ı zaîfime tahmîl olundu. Mezâhim-i gûnâgûna tesâdüf edilerek âcizâne o mukaddime yazıldı. Frenk erbâb-ı dânişi tarafından fevkal-âde takdîr ve nâm-ı hakîrânem tevkîr olundu. Hakkımda lüzûmundan fazla takdîr gösteren bir Alman müsteşrikine yazdım ki: Ben ehl-i ilim değilim, ehl-i hükûmetim. Medâr-ı maîşetîm, meslek-i hükûmettir. İlim, medâr-ı maîşetîm olaydı nâmımı erbâb-ı ilim sırasında yâd ettirebilecek esbâba tevessül ederdim.

Mukaddime-i *Menâkıb*'i “**Ali Emîrî** ve **Tâhir Bey** görselerdi kim bilir ne kadar memnûn olurlardı” buyuruyorsunuz. **Tâhir Bey**, insân kadri bilir, gördüğü iyiliğı takdîr eder, bir merd-i tâhirü'l-kalb idi, ne yazarsam fi'l-hakîka memnûn olurdu. Fakat beriki, kırk yıllık hukûka rağmen garazkâr, bed-hâh, ikbâl-perest, hasûd,

hakûd, mütekebbir, hod-bîn, hod-pesend, hod-furûş, mağrûr, bed-hû, bed-rû, bed-bû bir şahs-ı mühevveşü's-şuûr idi. Binâenaleyh memnûn olmazdı. "Üzkürü'l-fâcire bi-mâ filhi hattâ yahzerahu'n-nâs"⁶sadaka Nebiyyü'l-emîn aleyhi's-selâm.

Âbâ ve ecdâddan mevrûs kütüb ü eşyâ-yı semîneyi vaktiyle bir harîk silip süpürdüğü gibi eyyâm-ı sabâvetimden beri topladığım nice nefâis-i âsârı da gâvurlar yağma ettiklerinden cidden âli-şân bir allâme-i yektâ olan **Şânîzâde** merhûm hakkında yazdığım risâle de yok oldu. Esâsen mühim bir şey olmamakla beraber elde bulunsaydı elbette daha iyi olurdu. Bir müsteşrik de **Tâhir Bey**, eserinde bahsettiği âsârımı, bilhâssa **Şânîzâde risâlesini** istemişti. Vakit müsâid olsa yeniden yazardım. Böyle şeylerde heves lâzımdır. Bendenizde heves kalmadı. Birâder-i azîz gittikten sonra kendime geledim. Çekilen mihnetler de îrâs-ı fütûr ediyor. **Müstakîmzâde**'nin "*Tuhfe-i Hattâtîn*" nâmındaki eser-i kıymettârını Târîh Encümen-i Cedîdinin îsrârıyla tashîh ve bir mukaddime tahrîr etmek ve "*Kemâlü's-Suarâ*" ünvanlı eser-i mufassalî vücûda getirmek için neler çekmekteyim. Bu kadar meşâkk u müşkilât ile yazdığımız yazıları maa't-teessüf frenkler okuyor, efrâd-ı millet okumuyor. Hatta müzeyi de dünyânın her tarafından gelen yabancılar ziyâret ediyor, bizimkiler gelmiyor.

Bâki duâ efendim. 4 Ramazân-ı Şerîf 1346/26 Şubat 1928)

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

* * *

[ZARF:] Şebinkarahisârî Dahilinde (Mes'ûdiye):
Mes'ûdiye Kazâsı Hükûmet Tabîbi
Doktor Ferîdûn Nâfız Bey Efendiye

[DAMGA:]BAYAZID-İSTANBUL

II-18 Mart 1929 tarihli mektup

Muhterem efendim,

9 Mart tarihli mektûbunuzu aldım. İd-i şerîfi bi'l-mukâbele tebrîk ederim. Hîn-i mülâkâtta söylediğim vechile **Şânîzâde** hakkında yazdığım risâle, gâvûrların hânemi işgâl ve yağma ettikleri esnâda zâyî' olmuştur. Merhûm **Tâhir Bey** gibi zât-ı âlînin de bu risâleye ehemmiyet vererek aralıkta bahsediyorsunuz. Bu, o kadar mühim bir şey değildi.

Merhûmun terceme-i hâli için kendi târihi, *Cevdet* ve *Lütfî Târîhleri*, *Ayîne-i Zurefâ*, **Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet Bey** merhûmun kitâbları arasında zuhûr eden ve *Keşfü'z-Zunûn* müzeyyili **İsmâil Paşa** tarafından alınan *Mecelle* gibi ba'zı âsârdan başka me'haz tahattur edemiyorum.

⁶ Anlamı: Facirde (günahkârda) bulunan (hâlleri) anlat ki insanlar onlardan sakınsın.

Emîrî derler bir acîb adam vardı; **Şânîzâde**'nin hattıyla bir mecmua göstermişti ki birkaç sahîfesinde Frenkçe muharrerdi. Bundan size bahsettimdi.

Vaktiyle bir kitâbcıda fenn-i nücûmdan bir risâle-i kadîme gördümdü. Başında boş bir sahîfede “min kütübi'l-fakîr ileyhi azze şânuhû **Şânîzâde Muhammed Atâullâh** gufira lehu”⁷ muharrerdi. O sahîfeyi almıştım. Merhûmun bundan başka yazısını görmedim.

Şânîzâde'nin târîh-i velâdeti mazbût değildir. Evlâd u ahfâdı da işitilmedi. Şâyed evlâdı olsa bir şey mi öğreneceksiniz? Heyhât!

Bir şahıs hakkında ma'lûmât-ı kâfiye bulup yazmak, ne müşkil derddir. Biz kemâl-i mihnetle bulur, ortaya koyarız. Nice nâzenînler, bin yerinde bin kusûr bulurlar. “*Tuhfe-i Hattâtîn*” nâmındaki kâmûs-ı hattâtîni tashîh etmek ve – terceme-i hâli bütün me'hazlarda beş altı satırdan ibâret olan – müellif-i muhteremi hakkında bir tedkîknâme yazmak vazîfesini Târîh Encümeni, dûş-ı zaîfime tahmîl etti. Bir sene meşgûl oldum. O hengâmda vücûdumun en nâzik bir yerinde amelîye icrâ olundu. Bir buçuk ay yattım; yine azmîme halel gelmedi. Eseri ikmâl ettim. Kitâbın neşrinden birkaç gün sonra bir zât-ı garâbet-simât, telefonları patlatarak hattât-ı câhilin nasılsa kitâbın ismine ilâve ettiği fazla bir noktayı ihbâr ve bu abd-i âcizi tahtie buyurdu. İşte bu, böyle. Tercemesi lâıykıyla mazbût olmayan bir zât hakkında beş formadan fazla ma'lûmât-ı sahîha ve müdekkikâne arz edilir, iltifât olunmaz; hattâta taalluk eden bir nokta hatası başımıza [v]urulur. Her ne ise, *Tuhfe* ile uğraştığım sırada **Şânîzâde**'nin müretteb *Dîvân-ı eş'ârı* gözüme ilişti ki vaktiyle bundan haberdâr değildim. Yine o sırada bir târîh-i gayr-ı ma'rûfta merhûmun, nefyinden iki ay sonra vefât eylediğini gördüm.

Size va'dettiğim taharriyât, risâle-i ma'hûdeye mi yâhut ma'lûmât-ı cedideye mi âid idi, unuttum. Hangisine aid olursa olsun, bildiklerimi işte yazdım. İşe yarar, yaramaz, orasını bilmem. Bildiğim şudur ki:

“Ele geçmezse eğer sevdiğimiz
Çâre ne? Sevmeliyiz eldekini”

Bâkî duâ efendim. 18 Mart 1929

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

* * *

⁷ Anlamı: Şanı yüce Allâh'a muhtaç olan **Şânîzâde Muhammed Atâullâh**'ın (günahları affolunsun.)

[ZARF:] KONYA

Konya Memleket Hastahânesi
Etübbâsından Doktor Ferîdûn Nâfîz Beyefendiye

* * *

[DAMGA:] 18.03.1929 BAYAZID

[DAMGA:] 21.03.1929 KONYA

III- 25 Mayıs 1929 tarihli mektup

Muhterem efendim,

20 Mayıs 1929 târihli lütufnâmenizi okudum. Bilmukâbele îd-i şerîfi tebrik ve devâm-ı âfiyetinizi temenni ederim. “Mektûbunuzu *Tuhfe-i Hattâtîn* mukaddimesine teclid ettirdim” cümlesini anlayamadım. Zîrâ mektûbumla mukaddime arasında bir münâsebet tasavvur edemedim.

Şânîzâde'nin *divânı*, Dârü'l-Fünûn Kütübhânesinde – merhûm **Sâhib Molla-zâdel**erden iştirâ olunan – kitâblar arasında 446 numarada mukayyedir. Vakit bulup da tedkik edemedim. Nüshasının ender olduğu şübhesizdir. **Şânîzâde** merhûm tedkik edilirken bu nüsha elbette işe yarayacaktır. “*Tuhfe-i Hattâtîn*”in tab‘ ve neşrine vesâtet ettiğimden dolayı Cenâb-ı Hakk’a şükr ederim. İslâm’a âid mühim eserlerdendir. Bâhusûs müellif-i celilü'l-kadri hakkındaki ma‘lûmât, kitâblarda beş on satırdan ibâret iken âcizâne bir risâle-i mufassala yazmağa muvaffakiyetim de eltâf-ı İlâhiyedendir.

Bütün ilmî hizmetlerime mukâbil beklediğim mukâfât “Allâh rahmet eylesin” duâsına mazhar olmaktan ibârettir; başka emelim yoktur. Gazetelere yazı yazmağı terk edeliden beri gazetecilerle münâsebetim kalmamıştır. Riâyetini görmekte olduğum bir zâtın sevgiyle gelmiş olan *Akşam* muharririni savmak kâbil olamadı. Şimdi genç ile yaşlıyı fark etmek mümkün olmadığından gelen muharririn de genç yâhûd yaşlı olduğunu bilemem. Müddet-i ömrümde kimseye oğlum oğlanım, kızım kızanım demediğimden *Akşamcı* muharrire de “Esselâmü aleyküm efendi oğlum” demedim. Yazdığı lâflar içinde bendenizin sözlerim vardır. Ammâ bir kısmı benim sözüm değildir; kendi uydurmuştur. Ekseren uydurulanlar uydurur. Vechen mine'l-vücûh müşâhebet olmadığı hâlde bendenizi **Ubeydullah Efendiye** benzetmek, herhâlde muharrir efendinin doğruyu eğri görenlerden olduğunu gösteriyor. Hele el [v]urmak, yarım sâat yazı yazmak gibi isnâd ettiği şeylerin kat'iyen aslı yoktur. Bu hezeyânlardan maksad, bizi bir iki asır evvel yaşayan eslâftan olmak üzere göstermektir. Kâşki öyle olsaydık. Eslâfın bizden âkıl, bizden fâzil olduklarını her zamân takdîr ediyoruz. Bu adamın yazdığı lâfları okuyanlar, mechûl bir şahıstan bahsolunduğunu zannederler. Garîbdir ki yabâncılar nezdinde ma'rûf oluyoruz da kendi vatanımızda sebük-ser bir muharririn türrehâtıyla mechûller zümresine katılıyoruz. O makâle-i herzekârâne, benden ziyâde beni tanıyanları müte'essir etti. Yazıyı tashîh, yazanı tevbih etmek istedim. Tenezzüldür diye râzı olmadılar. Ne diyelim,

“Kadr-i dürr ü güheri âlem bilir
Âdemi ammâ yine âdem bilir.”

“*Kemâlî’ş-Şuarâ*”ya vatanın her köşesinde yetişen şâirler yazılmaktadır. Ne fâide ki mürâca‘at ettiğim zevâtın kısm-ı a‘zamından cevâb alamıyorum. Teşebbüsümden nâdim, belki âsim oldum.

Konya şuarâsının terceme-i hâlleriyle eserlerinden alır, gönderirseniz teşekkür ederim. Bendenizce, “Men cerrebe’l-mücerreb hallet bihi’n-nedâme”⁸ hakîkati müsellemdir. Bir de zât-ı âliniz teslîm ediniz bakalım.

Şimdi resmim yoktur. Aldırdığım zamân ihdâ ederim.

Bâkî duâ efendim. 25 Mayıs 1929.

İbnü’l-Emîn Mahmûd Kemâl

* * *

[ZARF:] KONYA

Konya Sıtma Mücâdele Merkez Tabîbi
Doktor Ferîdûn Nâfîz Beyefendiye

* * *

[DAMGA:] BAYAZID / [Tarih okunmuyor.]

IV- 5 Şubat 1931 tarihli mektup

Muhterem efendim,

Mektûbunuzu aldım. Sâim iseniz bi’l-mukâbele mâh-ı mağfîret-penâhi tebrîk ederim. Evvelce gelen bir mektûbunuza derhal cevap verdiğim hâlde vusûlünü bile bildirmediniz. Mukâbele- bi’l-misl kâidesine ittibâ‘ etmek lâzım geliyorsa da herkesin mektûbuna cevâb vermek âdet-i kadîmemdir.

Her şeyin en mühim ve en müşkiline tesâdüf etmek, benim için nasîb-i ezeli olduğundan son eser de mihnetlerle vücûda getiriliyor. Bu, bir tezkire-i şuarâdır. **Şânîzâde** hakkında verdiğim ma‘lûmâtı böyle bir tezkire için pek fazla bulanlar varken siz, daha fazla istiyorsunuz; kostümünü, saçını, sakalını, şusunu busunu soruyorsunuz. Gâlibâ bizim diyârın hâlini bilmiyorsunuz. Gûyâ terceme-i hâli yazılan bir adamın babasından, anasından bahsetmeyenler, saçını, sakalını mevzû-ı bahs ederler mi?

Emîrî Efendi ile geç tanıştığınıza teşekkür ediniz. “Bilmemek yeğdir bilip divâne olmaktan anı”. O, “Her şeyi kolayca söylemezdi” buyuruyorsunuz. Bilmezdi ki söylesin. Onun bin velvele ile âleme sattığı mâ‘ lûmâtın kısm-ı a‘zâmı, ilmin kabul etmediği laflardan ibâretti. Neşrettiği mecmûa meydanda. Sahîfeler dolusu yazılar içinde ilme âid kaç söz bulursanız gösteriniz de istifâde edelim. Bu adam, hiçbir şey bilmez miydi? suâlinin cevâbı şudur: Bilirdi. Fakat bildiğini yüz misli fazla görmeye ve göstermeye savaşırdı. Binâenaleyh gözünü kapamasıyla beraber ilmi de,

⁸ Anlamı:Denenmiş deneyen sonunda pişman olur.

eseri de, ismi de unutuldu gitti. Âlemde bâkî kalan, fazîlet-i hakikiyye ve âsâr-ı ciddîyedir.

Hutût-ı meşâhîri cem‘ ettiğim sıralarda bir sahhâfin dükkânında süpürüntü içinde **Ömer Şifâî**’nin bir eserinin son sahîfesini bulmuştum ki, “ Kûbile alâ yedi müellifihî ahkarî’l-ibâd **Dervîş Ömer eş-Şifâî el-Mevlevî** ”⁹ ve etrafına da babası, memleketi, târîh-i vefât ve medfeni yazılmış, manzûm mührü basılmış, arkasına da ba‘zı âsârının isimleri işâret edilmiştir.

Bizim kitâbcılar ve kitâb alıcılar elinde böyle nice mühim evrâk mahvolup gitmiştir. **Abbas Vesîm**’e dâir eser-i **Tâhir**’de, bâhusûs “*Tubfe-i Hattatîn*”de epey mâ‘lûmât var, beğenmediniz mi? **Münif Paşa** merhum, âtûdeki beytini bana yazmıştı, ben de size yazayım:

“Ele geçmezse eğer sevdiğimiz
Çâre ne sevmeliyiz eldekini”

Müellifi gibi çilekâr olan eseri, sizin gibi terceme edecek olan bir zât daha var. Dâimâ mürâcaat edecek olanlar için terceme zarûrîdir.

Siz, gâlibâ mahkemelerin de hâlini bilmiyorsunuz. Bizim mahkemelerde **Şânîzâde**’nin yazısı bulunur mu?

Emîrî’de gördüğüm, **Şânîzâde**’nin Fransızca eseri değildi. Bir mecmûanın – kısm-ı a‘zamı boş olan – sahîfelerine yazdığı Fransızca cümleler idi. Kabrinin resmini aldirabilseniz ne iyi olur. Zîrâ o kabrin de emsâli gibi günün birinde kaldırım ve duvar taşı olacağı tabîdir.

Benim tâlîm acâyibdir. Herkes benden bir şey sorar. Cevâb verirsem (âferin) diyen olmaz. Cevâb veremezsem ta‘yîb ederler. Ben, her şeyi nasıl bilirim? Suallerin onda ikisine cevâb verebilirsem hakka’l-insâf yine takdîr olunmam îcâb eder. Ta‘bîr-i mâ‘hûdla başımı kaşıyacak vaktim olmadığı hâlde bu kadar uzun yazdım. Nasıl yazdığuma ben de taaccüb ettim.

Bâkî duâ efendim.5 Şubat 1931

İbnü’l-Emîn Mahmûd Kemal

* * *

⁹ Anlamı:Onun müellifi (olan) kulların en hakiri Dervîş Ömer Şifâî Mevlevî eliyle karşılaştırılmış.

[ZARF:] Dr. Feridun Nafiz B.E.

Sıtma Mücadele Tabibi

AKSARAY - KONYA

* * *

[DAMGA:] 5.2.1931 / BAYAZIT - İSTANBUL

V-15 Nisan 1931 tarihli mektup

Muhterem efendim,

Evvelce bir mektûbunuzu, ahîren de iki gazete aldım. Bizim eser-i nâçiz hakkında gösterdiğiniz takdîri, kadîr-şinâslığınızı takrîr ettik. Memleketimizde kadîr-şinâsların vücûdunu görmek, eserimin takdir edildiğini görmekten ziyâde bence mûcib-i meserrettir. **Abdülhak Mollâ** hakkındaki beyânât arasında, “Nüsha-i yegânesinin kütübhânelerinde bulunduğunu beyân buyurdıkları *Müşâbede Mecmû'ası* kıymetlidir. Bazı nümûneler derc etselerdi bizi daha çok alâkadâr ederdi.” diyorsunuz. Bunda yanlışlık var. *Müşâbede Mecmû'ası* dediğiniz yazılar, bizim kütübhânedede değil, **Abdülhak Mollânın** ahfâdından **İbrâhim Beyin** kütübhânesindedir. Yazdığım eser, tezkire-i etibbâ değil, tezkire-i şuarâ olduğu için *Müşâhadenâme*'den nümûne derci nefsü'l-emre tevâfuk etmez; hem tabîb, hem şâir olan bir zâtın reçetesini, gazel makâmında derc etmeye benzer. Siz, bir eserin hangi nokta-i nazardan vücûda getirildiğini düşünmüyorsunuz. Yalnız mesleğinize âid şeyleri görmek istiyorsunuz. Bu hâl, mesleğe muhabbeti göstermekle berâber, hodkâmlığa da delâlet eder.

Şânîzâde hakkında bir tezkire-i şuaranın tahammülünden fazla söz söylediğimi söyleyenler oldu. Siz, daha fazlasını istiyorsunuz. Elinizdeki ma'lûmât ile **Şânîzâde** hakkında bir risâle yazabilirsiniz ve,

“Ele geçmezse eğer sevdiğimiz

Çâre ne? Sevmeliyiz eldekini” dersiniz.

Şânîzâde ve **Şifâî** yazılarının fotografisini aldırarak, şu sırada müşkildir. Ne vakit bir risâle yazar ve yazıları derce lüzûm görürseniz o vakit çâresine bakınız. Arzû ederseniz el yazısıyla sûretlerini gönderirim.

Sorduğunuz **Abdü'l-Azîz Efendi**, **Beylikçi Halil Efendizâde** beylikçi, vak'a-nüvis, şâir **Mehmed Subhi Efendinin** (1182'de ordu ile Babadağı'nda bulunurken vefât etmiştir) oğludur. Bunu böyle kabûl ediniz. Sened lâzımsa gösterilir. Yazısını, mührünü görmedim. Benim gibi bir âciz değil, zamânımızda vücûdlarıyla müftehir bulunduğumuz ulemâ ve üdebâ-yı benâm efendilerimiz de her şeyi göremezler. Siz her şeyin görülebileceğini zannediyorsunuz. Halbuki insân, kendi vücûdunun bile her cihetini göremiyor ve gösteremiyor.

Garâib-i dehriyedendir ki **Banguoğlu Tahsîn** nâmında bir genç, eserimin mukaddimesindeki tezâkir-i şuarâya müteallik sözleri, kendinin tez olarak yazdığı listeden iktibâs ettiğimi ve me'hâz göstermek külfetini ihtiyâr etmediğimi, sıkılmadan bir gazeteye yazdı. Halbuki **Köprülüzâde Beyin** tavsiyesiyle o benden iktibâs-ı

mâlûmât etti. Yine bu **Banguoğlu**, daha evvel eserimin fevâid-i azîme ve kıymet-i hâliyye ve âtiyyesinden ve kemâl-i tevâzu‘umdan bâhis uzun bir makale neşretmişti. Ne diyelim? “Yek lahza bî-hayâyî vü bâkî heme huzûr”¹⁰

Bu adam, biz âcizler gibi-iyi kötü- beş on eser ortaya koyacak olsa şübhe yok ki Firavn’un isrine ittibâ‘ ve da‘vâ-yı ulûhiyyetle beşeriyetten intizâ‘ eder. Yaşamak hakkını hâ’iz olanlar, hakka riâyet ve hâdimîn-i hakîkate hürmet ederler.

Bâkî duâ efendim. 15 Nisan 1931.

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

* * *

[ZARF:] Konya Aksaray Sıtma Mücadele Tabibi
Doktor Feridun Nafiz Beyefendiye

KONYA/AKSARAY

* * *

[DAMGA:] 15.04.1931/BAYAZID- İSTANBUL

VI-17 Mayıs 1931 tarihli mektup

Muhterem efendim,

7 Mayıs târihli mektûbunuzu aldım. Her ferd, evvel-be-evvel kendi mesleğine hizmet etmek tabîi olduğundan herkes, kendi meslekdâşlarına dâ’ir eser yazmıştır. Bir tabîb de tabîbler hakkında yazı yazabilirdi. Binâberîn söylediğiniz (günâh-ı azîm)i işleyenler, mesâlik-i sâ’ire ashâbı değil, etibbâ-yı kirâmdır. İrfân-ı memlekete hizmet etmek isteyenler, akla gelmeyecek şeyleri kendi başlarına getirmişlerdir. Son yazdığım ve nâdim olmağa başladığım eser-i nâçiz – Ki kıymetini mu’asirîn-i benâm ve ahlâf-ı kirâm bilâhere anlayacaklar ve îcâb ettikçe ona baş[v]uracaklardır – münâsebetiyle söylenmeyen söz kalmadı ve kalmıyor. Bir sadâ-yı tahsîn, on nevâ-yı itâb-âgîn. Fakat Garb âlem-i ma’rifetinde o kadar hüsn-i kabûle mazhar oldu ki eserin o kadar kıymeti olmadığını i’tirâf ederim. Ehl-i tıb, ehl-i hikmet olmak lâzım geleceğinden tabîbler, birtakım hezeyânlar işiterek derd-i sudâa uğramamak için hem-meslekleri haklarında bir eser yazmamışlar ve hakîmâne harekette bulunmuşlardır, demeye insân mecbûr oluyor.

Şânîzâde merhûmun kabri hakkında verdiğiniz haber, o kadar mûcib-i keder oldu ki ağlayacak hâle geldim. **Şânîzâde** bir asır evvel değil, mezâr taşı kaldırım yapıldığı gün imhâ edilmiştir. Allâhu zü’l-celâl müsebbiblerini kaldırımlar üstünde süründürsün. Hükûmet, terakkî-i ma’rifet için milyonlar sarf ettiği hâlde birtakım ma’rifet düşmânı hayvanların, **Şânîzâde** gibi ma’rifet-i memleketi ihyâ eden efham-ı fuzalâya mezârlarında da musallat olmaları, doğrusu her türlü ümide sed çekiyor. Bereket versin merhûm **Tâhir Bey**, kitâbeyi vaktiyle bir risâlesine yazmıştı, ben de ondan nakletmiştim.

¹⁰Anlamı: Bir an hayasızlık ve gerisi hep huzur.

Birkaç günden beri gazetelerde görülüyor, Defterhânedeki evrâk-ı kadîme - me'mûrlarının eser-i cehli olarak - satılmış. "Bilemem eyleyecek girye midir hande midir."

Bâkî duâ efendim. 17 Mayıs 1931

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

[ZARF:]Konya – Aksaray

Sıtma Mücadele Heyeti Tabibi

D. Feridun Nafiz B. E.

KONYA – AKSARAY

[DAMGA:] 18.5.1931 BAYAZIT

VII-8 Temmuz 1931 tarihli mektup

Muhterem efendim,

Mektûbunuzu aldım. "Littrée" [Litre] ne güzel söylemiş. Birkaç ay evvel tib talebesinden yirmi otuz genç müzeye gelmişlerdi. Esnâ-yı sohbet mekteplerinde tib târihi okutulmadığını söylediler. Hayret ettim. Târihsiz ilim, ilimsiz târih olur mu?

Müteveffâ **Emîrî**, rûhunuza o kadar hulûl etmiş ki hazzâk-ı etibbâdan ve **Calinus** ahfâdından olduğunu iddiâ etseydi ona da itimâd buyuracaktınız.

On sekiz cild divânı, bir milyon beyiti, yüz elli pâre! eseri, elli bin kitâb-ı nefisi olduğunu ilân eden bu ucb-i mücessem - hem kendine hem başkalarına mahz-ı hayr olarak yürüdükten sonra - müftehirâne, müteazzimâne bahsettiği eserlerin hiçbirini zuhûr etmedi. Hatta kendince en muazzam eser olan "Tezkiye-i Şuâra-yı Âmid" in yalnız -tab' olunan- beş on formadan ibâret olduğu tahakkuk etti. Dört cildten mürekkebe olduğunu söylediği "Yanya ve İşkodra Şâirleri" on on beş kişiden ibârettir. "Tesehya Şâirleri" nâmındaki eser-i mufassal ve bî-bedel dediği eser-i muhayyelin bir sahîfesi ortada yoktur. Zıyâa ihtimâl verilemez. Çünkü kendine âid en âdî bir kâğıdı bile kemâl-i itinâ ile sakladı.

Vücûdu ve elbisesi gibi her şeyi mülevves olan bu adamı, eyyâm-ı sabâvetimden beri tanırım. Binâenaleyh "Bana öğretme güttüğüm domuzu" demeye salâhiyetim vardır.

Siz ukalâdan, hükemâdan olacaksınız. Nasıl oluyor da bu şımarık delinin her sözüne inanyorsunuz, şaşıyorum. Târihe biraz nisbeti olan bir adam târihin her şu'besinde idâre-i kalem edebilir mi? Târih-i tib yazmak ne demektir? Diyarbekir ahâlîsinden kırk elli şahsı yazmak târih-i tib yazmağa benzer mi? Bu ne manâsız iddiâ, bu ne manâsız itimâd!

Başladığınız eserde müteveffâ-yı mezbûrun rûhâniyyetine tevessül buyurdunuzsa muvaffakiyetiniz muhakkaktır. Söylediğiniz maârif târihçesi, bizim evkâf târihçesine taklîden yazılmıştır. Herkes kendine ve âbâ ve ecdâdına büyük pâyeler

vermek merâkında olduğundan **Mahmud Baban**ın Cem'iyet-i İlmiyyeye dahil olduğu rivâyetini ihtiyâtle telakkî ederim. **Baban**ın o Cem'iyete girebilecek iktidâr-ı ilmîyi hâiz olup olmadığını bilmiyorum. İhtimâl ki muktedir ve Cem'iyete dâhil idi. Fakat o Cem'iyetin a'zâsından olan **Süleymân Fehîm Efendiden** tederrüs eden, Cem'iyet a'zâsından ekserine yetişen ve **Mahmûd Baban**ın oğlu **Nâfi' Baba** ile Bebek'te komşu olan **Cevdet Paşa**, **Baban**ın o Cem'iyete duhûlüne dâir bir işârette bulunmamıştır. Cem'iyetin sebep-i izâlesi olan Bektâşilik isnâdının bu **Baba** yüzünden tevellüd ettiğini ve mahall-i ictimâ'ın da **Ferruh Efendinin** yalısı değil, **Şânîzâde**'nin yalısı olduğunu **Cevdet Paşa** gibi müdakkik bir müverrihin öğrenemesine ihtimâl verilemez. Kezâlik **Lütfi Efendi** gibi -asır-dîde- bir müverrihin de **Mahmûd Babadan** ve **Şânîzâde** yalısından bahsetmesi lâzım gelirdi. Halbuki o sadedde bir kelime yazmamıştır. Bu sözlerle **Mahmûd Cevâd Baban**ın sözünü cerh etmiyorum. Babasından öyle işitmiştir, öyle yazmıştır. İhtimâl ki doğrudur.

Lütfen nâmıma ithâf ettiğiniz makâlede “Kara kuvvete, nakle, hurâfeye îmân eden muhîr” sözünden bir şey anlamadım.

“Gizli toplantılarda hükümdâr aleyhinde de sözler sarf olunur” cümlesinin hangi vesikaya istinâden söylendiğini keşfedemedim.

Şânîzâde'nin “50, 55 yaşında” öldüğünü ne sûretle keşfettiğinizi de keşfedemedim. “Bir asırdan mukaddem geçen fuzalâ hakkında kitâblarda olmayan ma'lûmât da eserimize ilâve olunursa bir nev'î kâmûsü'l -a'lâm-ı ilmî ve târîhi olur”dan maksad ne olduğunu tefehhüm edemedim.

“**İsmâil Sâib Efendi**, **Şânîzâde**'nin eserleri hakkında risâle şeklinde olduğunu ve İstanbul kütübhânelerinde nüshaları bulunmadığını beyân buyuruyorlar” buyurmanızdan da bir şey anlamadım. Resimde gördüğüm nokta, dâğ-ı dil oldu. **Şânîzâde**'nin kabrini perîşân edenleri Allâhu zü'l-celâl dâreyinde perîşân eylesin. Böyle vahşiyâne hâlleri gördükçe, ilim uğrunda yıprattığım hayâta acıyorum, mersiye-hân oluyorum. Bir gün sığınacağımız iki arşınlık kara toprağı çok görerek bizim mezârımızı da târumâr ve rûhumuzu dâğdâr etmeyeceklerinden emîn miyiz? Eslâfına hürmet etmeyen bir millet, ebediyyen hürmet göremez.

Bâkî duâ, efendim. 8 Temmuz 1931

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

VIII- 18 Şubat 1937 tarihli mektup

Muhterem efendim,

Siz, seyyârelere benziyorsunuz. Gâh Edirne'de, gâh Viyâna'da, gâh Ankara'da görünüyorsunuz. Bu mektûb, oraya gidinceye kadar bakalım hangi ufukta görüneceksiniz.

Mektûbunuz ve melfûfu geldi; safâ getirdi. Pek sevdiğim **Şânîzâde**'nin mezâr taşını görünce kendini görmüşçesine hem memnûn, hem mahzûn oldum. Bu diyârda erbâb-ı kemâl muhakkar oluyor.

Şânîzâde hakkında memleketimizde ilk def'a nazar-ı dikkati celb eden, bu abd-i âciz olduğumu henüz bilenler vardır. Mükerreren söylediğim vech ile yazdığım risâle, diğer âsâr-ı perâkende ile gâret-zede-i küffâr oldu. Risâleyi Bursalı **Tâhir** ve Diyârbekirli **Emîrî** gibi bazı âşinâlar gördülerdi. Benden sonra **Şânîzâde**'nin şânını îlân ve îlâ eden sizsiniz. Himmetinizi **Şânîzâde** nâmına takdîr ve kendi nâmıma teşekkür-i vefir ederim. **Fatîn** merhûm, ne gördü ki **Şânîzâde**'nin *Dîvânı*'nı görsün. Fakat görmeyen yalnız o değildir; başkaları da görmemişlerdir. Müşârün-ileyhin *Dîvânı*'nı muâsır olan **Şeyhü'l-İslâm Atâullâh Efendinin** *Dîvânı*'yla karıştıran udebâ-yı kirâm da gördük.

Merhûmun *Müfredât*'ıyla *Mi'yâr*'ını ele geçirmeniz,

“Kimde kim aşkın nişânı vardurur

Âkıbet ma'sûka anı ırgürür”

hakikatini bir kere daha isbât etti. İlim nâmına sizi tebrik ederim.

Tıp Enstitüsünün satın aldığı eserin üstündeki mühürde (194) târihi mi vardır, (isteshâbe)sinde başka bir isim mukayyed midir? Son zamânlarda gördüğüm bir mecmûanın başındaki (isteshâbe)si bu ana kadar görmediğim bir ünvânı hâvidir.

Babinger, eserini yazarken mükerreren mürâcaat etmişti. Bilmem hakkımda ne yazdı? Müsteşrikler, aralıkta şifâhen ve tahrîren mürâcaat ediyorlar, kim bilir hakk-ı fakîrde ne diyorlar? Biz, “Ko, ne derlerse desinler tuta gör yâr eteğin” diye kendi yârimizin eteğini elden bırakmamağa çalışıyoruz ammâ, yârimiz bizine bile sallamıyor.

Bi-keremihi taâla, yazacağınız eserde “**Şânîzâde**”yi “Tarakçıoğlu”na tahvîl etmemenizi ricâ ederim. Çünkü bilenler “**Şânîzâde**” ünvânını bilirler, “Tarakçıoğlu”nu bilmezler. Türkçesini yazacağım diye bir ünvân-ı kadîm ve mukarrerî değiştirmemeli. Kıyâs maa'l-fârik olmakla berâber söyleyeyim, “İbnü'l-Emîn”i şarkta ve garpta bilenler vardır. “Emîn oğlu” dersek kendi beldemizde bile tanıyana tesâdüf edemeyiz. Merhûmun mezâr taşında (M. gurre) yazılı iken ıslâhü't-takvîmin îanesine neden ihtiyâc gördüğünüzü anlayamadım.

Tenkîd etmek, hem haddimin, hem mesleğimin hâricindedir. Fakat ba'de't-tab' vâki' olacak tenkîd, yâhûd ihtârın ne fâidesi olur? Burada bulunsa idiniz eseri görür, söyleyeceğim bir şey varsa söylerdim. İki eser-i mükerremin ihdâ buyurulacağına şimdiden teşekkür ederim.

Afiyetim pek yolunda olmadığı hâlde uzun yazdım.

İd-i şerîfi tebrik ve maddî ve ma'nevî sıhhat-ı zâtîyenize ve sıhhat-ı âmmeye hâdim olmanızı temenni eylerim, efendim. 18 Şubat 1937

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

* * *

[ZARF:] Dr. Feridun Nafiz
Merkez Hifzüssıhha Müessesesi Mütahasstı
ANKARA

* * *

[DAMGA:] 18.02.1937 BAYAZIT – İSTANBUL

IX- 12 Ramazan 1373 (15 Mayıs 1954) tarihli mektup

Hekîm-i muhterem efendim,

İhdâ buyurduğunuz iki eser-i güzîn ile lütufnâmeniz geldi, safâ getirdi. Mensûb olduğunuz ilme hizmet etmekten geri durmadığınız için isminiz ser-levha-i etibbâ addolunmağa sezâdır. Hisseme isâbet eden teşekkür ve duâyı edâ ederim. Ta'bir-i ma'hûdla başımı kaşıyacak vaktim olmadığından eserlerinizi ilk fırsatta mütâlâ'a ve istifâde edeceğim.

Behcet Efendi hakkındaki eserin başına konulan resim büyük bir tablo olarak **Abdülhak Hâmid** merhûmun oğasında asılı idi. Ceddi **Emîn Şükûhî Efendinin** resmi olduğunu söylerdi. **Behcet Efendi** kıymetli adamdır. Fakat **Şânîzâde** gibi bir dâhîyi istirkâb ve dûçâr-ı ızırâb etmesinden dolayı muğberrim. Kütübhânesini imhâ eden (mîrâsyediler) arasına **Hâmid** dâhil değildir. Çünkü o, kitâb mîrâsına – hasbe's-sinn – konamadığı gibi nisvân ile uğraşmaktan ehl-i kitâb olmağı hâtırına getirmedi. Ziyâ', en ziyâde **Nasûhî Bey** merhûma ta'alluk eder. **Abdülhak Mollânın** yazısıyla bir târîhçesi elime geçmişti. **Nasûhî Bey**, âriyeten istemişse de geçiştirmiştim. Zîrâ emsâl-i bî-hisâbı gibi onu da yok edeceğine kâni idim.

“**Emîrî**'ye deli diyen zevât-ı âliye” tasrîh buyurulmadığından kimler olduğunu bilmiyorum. Fakat bu âciz de “o zevât-ı âliyenin” zeylinde bulunanlardanım. “Ona âkil diyenin aklına Mecnûn da şaşar.”

“Sapık” dedikleri öteki şahıs hakkında **İbrâhîm Alâaddin, Mu'allim Ali Salâhaddin, Sadeddîn Nüzhet, Halîl Mükrimîn** ve sâirenin söyledikleri sözleri dinleseydiniz, “Bahş eyledik atâsını vech-i abûsuna” derdiniz. “Ekseru ehli'l-cenneti el-belehu ve'l-ukalâu fi'l-illiyîn”¹¹ hadîs-i Nebevîsinin bunlara ta'alluku yoktur. Kimseleri olmadığı için kitâblarını vakfettiler. Her ne olursa olsun bir hizmettir, takdîr olunur; işte o kadar. Şahıslarından bahse lüzûm yok.

Saydığınız “asfiyâ ve eshiyâ” zümresine girmek haddimin fevkindedir. Mîrâsımı bekleyen birçok akârib-i ekârib mevcûd olduğu hâlde üniversitede değersiz bir kütübhâne te'sis ile bütün kitâblarımı ve yazı koleksiyonlarımı hiçbir menfa'at mukâbilinde olmayarak hasbeten lillah hibe ettim; belki mesmû'-ı âlînin olmuştur. Benimki fedâkârlık değildir, bir hizmet-i vataniyedir. Beklediğim mükâfât, yalnız bir fâtihadır.

Pek sevdiğimiz **Şânîzâde** merhûmun –ma'nen şehîd edildiği zamândan beri bunca yıllar geçmiş iken – sakalının mahvolmamasına ta'accüb ettim. **Atâ'î** de mevcûd olacak ki boyunun uzunluğunu kaydediyorsunuz. Böyle ilim ve fen aşkıyla

¹¹ Anlamı: Cennet ehlinin çoğu saf kişilerdir, akıllılar ise İlliyîn Cenneti'ndedirler.

yazılan ciddi bir eser-i mu'tebere (hayâlî) resim koymağı asla hoş görmedim. Hayâlî resim yapmak, zamânımızda âdet oldu. Bu ilme hizmet değildir, aksidir. Hiçbir eserde merhûmun âilesine dâir bir kayd görmedim. Belki evlâdı bütün sunûf-ı muhtelifeye mensûb Türk dâhîlerini gâvurlar, tesâhub etmeye kalkışılar. “Bir Türk, İtalyanca'ya bu derece nasıl vâkif olur” demek, hezeyân-ı mahzdır. Uzaklara gitmeye hâcet yok. Türk devletinin ve milletinin i'dâmına karâr verilen ma'hûd konferansta – Anadolu murahhasları arasında bulunan – Doktor **Nihâd Reşâd**'ın (*Kemâlî's-Sudûr*'da mufassalan yazmıştım) Fransızca irâd ettiği nutuk, bütün murahhasların hayretini celb etmiş, bir Türk'ün bu kadar vâkifâne ve belîğâne Fransızca söylemesi, takdîr-i azîmi mücib olmuştu. Mesfûr müsteşrik gibi biz de “Bir Türk Fransızca'ya bu derece nasıl vâkif olur? Anası mutlâka Hristiyandır” mı diyelim? **Şânîzâde**'nin annesinin Hristiyân olduğuna zehâbın sebebi nedir? Babasının ismi (**Abdullâh**) olması mı? Ekseren kölelere ve mühtedîlere baba ismi olarak “**Abdullâh**” denilmesi mi? Köle ve mühtedî olmayan “**Abdullâh**” yok mu? Ricâl-i ilmiyyeden sakk sâhibi **Sâdık Efendinin** bir Hristiyân kadını ile izdivâc etmeyeceğine, bâ-husûs o devrin hükmünce edemeyeceğine şâhid aramak iktizâ etmez.

“*Şifâ-i Şerîf*” şârihi **İbrâhîm Hanîf Beyle** diğer bir **Hanîfi** biliyorsa da **Nihâlîzâde İbrâhîm Hanîfi** bilmiyorum. **Osmân Sâ'ib Efendinin** yazısı bende yoktur. **Şeref** ve **Nakiye** Hanımların terceme-i hâllerini “*Kemâlî's-Şuarâ*”da yazdım. O eser-i nâçîze belki nîm-nigâh-ı iltifât buyurmuşsunuzdur. **İhsân** ile **Osmân Sâ'ib** âilesine dâir mükerreren konuştuksa da o zâta dâir bir eser hazırladığından bahsetmemişti. Hazırladığını müjdeleyen **zâde-i Hammâmîzâde**'nin mektûblarınıza – va'dine rağmen – cevâb vermediği, eserin aslı olmadığına delâlet eder. O eser (asfiyâ) dan **Emîrî**'nin –zât-ı âlinizden haber aldığımız – dört cild-i kebîr tîb ve etubbâ târihi gibi “*Muhayyelât-ı Azîz Efendi*” hikâyâtü cümlesinden olsa gerektir.

İhdâ buyurduğunuz **Fâtih**'in resmini, mukaddemâ Londra'dan göndermişlerdi. Demek ki o resmi siz bastırdınız. Himmetiniz meşkûr ve hizmetiniz mevîr olsun. Sefirenin resmi de mücib-i teşekkür oldu.

Eğitim İdâresinin ısrârıyla *Son Hattatlar*'ı yazıyorum. İki seneden beri basıp ortaya koyamadılar; üzülyorum. Meşâgil-i günâgûn içinde ne yazdığımı bilmiyorum. “Huz mâ safâ da' mâ keder.”¹²

Bâkî duâ ve hürmet, muhterem efendim. 12 Ramazân 1373/(15 Mayıs 1954)

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

* * *

¹² Anlamı: Neşe vereni al, keder vereni bırak.

[ZARF:] Sayın : Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü
ANKARA

* * *

[DAMGA:] 16.05.54 / BAYAZID

X-14 Eylül 1954 tarihli mektup

Gayûr-ı muhterem efendim,

Mektûb-ı dil-nevâzenenizi ve birkaç gün sonra da *Gülistân Tercemesi*'ni aldım; teşekkür ettim. Frenklerin kadir-şinâslığına, bizim kavmin kıymet-nâdânlığına baktıkça dil-hûn oluyorum. Hollanda üniversitesi kütübhânesinde altı asır evvel terceme olunan *Gülistân* bulunuyor. Türkiye üniversitesi kütübhânesinde altı sene evvel terceme edilen bir eserin bulunduğunu bilen bulunmuyor. Elli yıl evvel – ilmî bir teşebbüsümünden dolayı – **Sâmî Paşazâde Hasan Bey** merhûm, bana gönderdiği bir mektûbda, “Makbere-i fazilet olan bir diyârda ihyâ-yı fazilet sevâsına düşmüşsünüz; ne müşkil bir sevâya düşmüşsünüz” demişti. Hâlâ o mektûb...

Mühürdâr-zâde isem de her ferdin mührüne mâlik değilim. **Subhî**'nin ve **Abdü'l-Azîz**'in mührü ve yazısı yoktur.

Nahîfî'nin eseri hakkında **Doktor Süheyl Beye** bir şey yazmamışsınız. Aylardan beri fotoğraf kâğıdı bulamadığı için bir şey yapmak kâbil olamıyormuş.

Rûhen, bâhusûs bedenen Aralıkta rahatsız oluyorum. Merhamet-i İlâhiyyeye sığınıyorum. Dost doktorlarımız, üzûlmekten sakınmamı tavsiye ediyorlar. Mümkün mü? Rakîkü'l-kalb, zaîfü'l-beden, asabî bir adam üzûlmez mi?

Bâkî duâ ve hürmet; gayretli, himmetli efendim. 14 Eylül 1954

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

XI- 11 Nisan 1957 tarihli mektup

Tabîb-i lebib muhterem efendim,

Hoş sadâ gibi safâ veren mektûb-ı dil-nevâzenenizle –rica ettiğim– resmi aldım. Teşekkür ve duâ ettim. **Mahmûd Râif Efendinin** resmini –sâbık müze müdürü **Tahsîn Beyin** ihtârıyla– evvelce Topkapı Sarâyı Müzesi müdür-i halûkundan da istemiştim. Birbirinin aynı olan iki resmin bir günde gelişi garîb tesâdüflerdendir.

“*Hoş Sadâ*” mûsikî târîhimiz değildir. 1200 sene-i hicriyyesinden beri gelen mûsikî erbâbının terceme-i hâllerini ve resimlerini hâvîdir. Yirmi sene evvel mukaddimesini yazmıştım. Diğer eserlerin haylûletiyile şimdye kadar metrûk kaldı. İlm u irfân değil, yaş kemâle ermiş, fakrû'd-dem fakîrlerinden, zaîf ve nahîf ve bî-yâr u muîn bulunmuş iken bakiyye-i hayâtı istirâhata hasr etmeyip de kendimi mihnetlere sokmak, bâ-husûs bu kış üç ay mütemâdiyen hasta olduğum hâlde yine rahat durmamak bilmem ki kâr-ı âkıl mıdır? Kimseden takdîr ve taltîf beklemiyoruz.

Ta'ziblerinden istiâze ediyoruz. İkinci defa basılmakta olan *Son Sadrazâmlar*'dan hakkım olan 6000 liranın, "Aramadı, istemedi, mürûr-ı zamân vâki" olduğu" denilerek Divân-ı Muhâsebâtça verilmemesinden büyük takdir ve taltif mi olur?

"Bed-baht ana derler ki elinde cühelânın

Kahr olmak için arz-ı kemâl ü hüner eyler" mi diyelim?

Acem'in, hakk-ı ehakkınızda gösterdiği kadirşinâslığa, bir de bizim kadirdânlığımıza bakıp da ibret almalı.

Allâme-i âli-şân **Şânîzâde** rahimehullâhı bizden ve sizden başka tanıyan ve tanıtan zuhûr ettiyse gösterin de gidip arz-ı minnet ve mahmidet edelim.

Mahmûd Râif Efendi de – **Şânîzâde**'ye kâbil-i kıyâs olmamakla berâber – nevâirden bir adamdır. Umûr-ı siyâsiyyeye âşinâ, İngiliz lisânına vâkıf, değerli ressam, bâ-husûs tanbûr-zenlikte mâhîr mûsikî erbâbındandır. Terceme-i hâlini ve resmini bu sebeble "*Hoş Sadâ*"ya dercedeceğim. Müverrih ve müdakkik geçinen efendilerimizden soralım, bilen var mı?

Birâder beyin eseri inşaallâh, yakında neşr olunur da istifâde ederiz.

Sa'îd Efendinin resmiyle berâber **Fasîh Dedenin** –nevâirden olan – bir gemi resmini de verdiğimi tahattur ediyorum.

Bâkî duâ ve hürmet, efendim. 11 Nisan 1957

İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl

MEKTUP VE ZARFLARIN ASILLARINDAN BAZI ÖRNEKLER

محترم اقدم
 مکتوبی آیدم . « لیره » نه کوزا سولموش . بر قاع آی اول طبع اولموش .
 بیکری اوتون کچ مونی به کلمه دی . انای صحنه بکنده طبع تاریخی اوتون اولموش .
 سولموش . حیرت ایتدم . تاریخ علم ، علمه تاریخ اولوموش ؟
 متونی امیری ، وهنزه او قدر حلوه ایتدی که خنایه ایلدیه و جانینده
 اهضادنده اولدیغی ارعا ایتیدی آتاده اعتماد بولموش بقدریکه .
 ۱۸ جلد دیوانی ، بریلویه بیی ، یوزاللی یاز ! آری ، الیایک کتابت نفسی اولدی
 اعلا ایدیه بونجه جسم - هم کندیه هم باشلیه مهر خیرالیه بوردو
 صکره - فقرازه متعلکانه کت ایتدی اثرک هیچ بری ظهور ایتدی .
 حتی کندیجه ال معظم اولد « تذکره شعری آمد » ک بکدر - طبع اولدیه -
 یسه اونه قنده لر عیانت اولدیغی قهر ایتدی . درت جلدده ترکبا اولدی
 سولدیکی « بانیه و اشقوت شاعرک » اورا اورین کسیده عیانتده .
 « نالی شاعرک » نامده کی امر فضل و بی بدل دیدکی اثر کتیلک بر حقیقه
 اوتدی بوقدر . ضیاعه اتمک بیلدیم . هیوا کندیه عاید ال عادی بر
 باغدی ییه کمال اعتمادله صاقلارده . ایام جاوتنده بر حقیقتیم
 وجودی و البسی کی لهر بی مائت اولد بو آرمی ، ایام جاوتنده بر حقیقتیم
 بناء علیه « بظا اوکره تمه کوندوم طوموزی » دیکر صلاحیم وارده .
 نزعقلارده ، حکا دن اولموش کز ، ناصحل اولموشده بو سیمایوه دلیک له

بو سوزلار محمور حمله بابانك سوزنجي جرح ايتيموسم . بايا سندن ايلانتمده
 اويله يانتمده . افعاله كه طوغوروس .
 لطفاً نامه اخلاف اينديكاز مقام ده « قارا قوت ، نقله ، خرافه ، ايمانده
 محيط » سوزنده بيش اكللامدم .
 « كيزيك طويلا نيتيدره هكلده عريشه ، سوزار صرف اولنوس . « جملدنك هكاه و يقين
 اشنار او سوزينديكي كفا ايتيمدم .
 « ۵۰ ، ۵۰ ، ۵۰ يا ستم » نولديكي نه صوندم كشف اينديكاز ده كفا ايتيمدم
 « برخهتر مقدم كچه فضلا حقت كسابردن اولمايه معلومات ؟ اريزه علاوه اولنوس
 بر نوع قاصص الاعلام علمه و تاريخ اولوس . « نرس مقصدن ايتيمده تفهيم ايتيمدم .
 « ايمان صبر ايتيمده ، ساخ زاده نك ايتيمده حقت اسلام ككندره ايتيمده و ايتيمده
 كتب خانه ايتيمده نولمده بولمديقه بيه بوبور و بوبور . « بوبور بوبور ايتيمده اكللامدم
 سرح كور بيم نقله ، داغ دل ايتيمده . ساخ زاده نك قيريه بريته ايتيمده ، ۹۱
 زولجلال راييه بريته ايتيمده . بويد ده سيانه مصلحه كوروكجه ، علم او غونجه
 بيل ايتيمده صيانه ايتيموسم ، مويه خلاه اوليوسم . بركون صيفيه صخر ايتيمده اولنوس .
 قارا طويلا نيتي چوره كوم ايتيمده نيم زار ايتيمده تار او . و روزه و ايتيمده ايتيمده بركون
 ايتيمده بريته ؟
 ايتيمده حقت ايتيمده بركون ، ايتيمده حقت ايتيمده بركون .
 ۱۹۵۱
 ۸ موي
 ابني اولميسين
 حجلال

طیب لبیب کترم افندم
 خوشه صد کی صفا و بره به مکتوب دل نوانه انکرله - جا ایندیلم
 سنی آلم، نشر و دعا ایندم، محمود ائف افندیک - سنی - سنی - سنی - سنی
 مدبری تجیه بیک افه - اولجه طوبی قیوسرای موع سنی مدبری مکتوب
 اینه شدم، بنینیک عین اوللا ایکی سیک برکونیک کلنیک غریب زهاد فخر
 در خونه صلا، موسیقی تاریخچیز کلدر، ... انسه تهریب سندره بری کلدر
 موسیقی اربابانیک ترجه حاله یی ورسدین ما ویدر، بکرمی نه اول نقدیم
 یان شدم، ریکارتران صیلولتیم شمدیه قدر فترون فالده، کیف
 علم و عرفانه دکل، یاسه کماله ایرمه، فقر الیم فقیر لرندیه ضعیف کیف
 و بی یار و یعیه بولنیه ایکی بقیه هیاتی استراخیه صبر ایچیب ره کندیم
 خنده صوفیه، با خصوصه بوقیه اوج آی مغاریا خنه اولدوغیم حالده
 نیه راحت دور ماله یایمکم - عاقایدیم - ایکی دفعه با صابنده اوللا صوف
 تعذیر ندیه استغافه ایدینور، ایگن رفیق با صابنده اوللا صوف
 صدر اعظمده حق اوللا ... برانیک «ایمانی» اینه مدی، مرور
 واقع اولدیه «بدیجت آقا دیرلرکم» ننده میلانیک قر اوللا کونه
 و تلخیص اولور؟ «تجلی»، مؤلفقده کونتر دیک قورشانلنه
 عین کله و هنر ایدر، «موریم؟» تجلی، مؤلفقده کونتر دیک قورشانلنه
 برده نرم قدر دانلغیه با قوب ده عبرت آملالی، یاشقده نیبانه
 علاقه عالی شانه کونتر ده کیدوب عرض منت وحدت ایچلم
 وه نیبانه ظهور ایندی کونتر ده قابه قیاس اولماقد برار - نوادر
 محمود ائف افنده - شانی زاده - انگلیزسانه واقف، دگرلی بییم،
 بر آردر، امور سیاسی آئنا، اربانلند، ترجمه عالی و سنی
 با خصوصه طنزور نکلده ماله موسیقی - مؤلفقده کونتر دیک قورشانلنه
 بوسید لا غوه صلا، «رجع ایچ ماکم» مؤلفقده کونتر دیک قورشانلنه
 صوالیم بلیه واری، «تجلی» بقیده نر اولنورده استغافه ایدر
 برادر بیک اثری اینه شار او نوادرده اوللا - بکرمی نه سنی ده
 سعد افندیک - سید برار - تجلی ده دک نوادرده اوللا - بکرمی نه سنی ده
 ویردیکم خطرا ایدینورم - با فی دعا و صوفیا افندیم
 ۱۱ نیبانه ۱۹۵۷
 مکتوب

11 Nisan 1957 tarihli mektup.

4

قونيه

قونيه مملكت ختمه خانمى الجبائنده دوقور فريدون
نافذ بك اقدمه

[Handwritten signature]

18.3.1929 tarihli zarf.

Dr. Feridun Nafiz
Merkez hifzussikha müessesesi
mühassisi

Ankara

18.2.1937 tarihli zarf.

